

UDK 78 Tartini:78 Stratico

Stanislav Tuksar
Zagreb

GIUSEPPE TARTINI I JOSIP MIHOVIL STRATICO

Što je dosad otkriveno da bi moglo povezivati dvojicu glazbenih djelatnika, Giuseppea Tartinija (1692-1770) i Josipa Mihovila Stratica (1728-nakon 1782), osim da su obojica rođeni na istočnoj obali Jadrana, u Piranu, odnosno u Zadru? Koncentrirat ćemo se na tri aspekta u okvirima kojih je moguće saopćiti neke podatke: 1) osobno-biografski elementi; 2) kompozicijsko-teorijske dodirne točke; 3) utjecaj violinsko-izvoditeljske tehnike. Pritom je po sebi razumljivo da je - s obzirom na razliku u dobi između dvojice violinista i skladatelja, koja iznosi punih 36 godina - očito u najvećem dijelu moguće i uputno govoriti tek o odnosima Tartinija učitelja spram Stratica učenika. S druge pak strane, s obzirom na to da je od spomenute dvojice Tartini mnogo poznatiji, ovo ćemo izlaganje intonirati s većim naglaskom na podatke o Straticu.

1) Osobno-biografski elementi

Prema egzaktnom arhivskom otkriću Zdravka Blažekovića iz 1983. godine, skladatelj i violinist Stratico rođen je u Zadru 31.07.1728. kao treće među dvanaestero djece Ivana Krstitelja Stratica i Marije Castelli di Chio, a kršten je 10.08.1728. u zadarskoj župi sv. Stošije imenom Giuseppe Michiele. Oboje roditelja gotovo sigurno potječu iz plemićkih obitelji na ondašnjim talijanskim posjedima u današnjoj Grčkoj: Stratico s Krete, a Castelli s Peloponeza.¹ U Zadru su se skrasile bježeći pred nadirućim osmanlijskim osvajanjima. Obitelj Stratico dala je u generaciji Josipa Mihovila nekoliko istaknutih ljudi: Ivan Dominik (Domenicus; 1732-1799), dominikanac, bio je istaknuti biskup u Hvaru; Šimun (Simeon Philipus; 1733?-1824) bio je prirodnoznanstvenik i profesor medicine, matematike i nautike na sveučilištu u Padovi; Grgur (Gregorio Pio; 1736-1806) bio je istaknuti pravnik u Zadru.²

Josip Mihovil proveo je djetinjstvo do devete godine u Zadru, a od jeseni 1737. do 1745. nalazimo ga upisanog na pravnom fakultetu Sveučilišta u Padovi. Dosad nije pronađena potvrda o postignutoj pravničkoj diplomi; međutim, od 18. 5. 1763. do 19. 9. 1782. dokumentirano je poznat niz podataka o Straticovoj pravničkoj djelatnosti (*vicario, giudice al malescio*) u Sanguinetu, južno od Verone. Za razdoblje poslije 1782. dosad nije pronađen nijedan dokument o Straticovu životu ili djelovanju.³

1 Podaci su preuzeti iz nedavno objavljene biografije J.M. Stratica: Zdravko Blažeković, *Elementi za životopis Josipa Mihovila Stratica, Radovi JAZU, Zadar 1990*, knj. 32, 109-138. Usp. 111-114.

2 Usp. *ibid.*, 114-117.

3 Usp. 119-121.

Za našu temu - osobno-biografski odnos Tartini-Stratico - posebno je, dakle, relevantno razdoblje Straticova života od 1745. do 1763. godine. U to doba u Padovi djeluju dvije institucije s Tartinijem na čelu - tzv. *Scuola delle nazioni* i orkestar Bazilike sv. Ante - i majstor je u njima aktivan kao učitelj barem do 1767. i kao violinist-voditelj do 1765. godine.⁴ Matematičar, fizičar i glazbeni teoretičar Giordano Riccati svjedoči u svojem djelu *Memorie sul violinista G. Tartini* iz 1774. da li mu je 1758. Stratico "... bio predstavljen kao Tartinijev učenik iz violine i kompozicije".⁵ Štoviše, bio je nazočan orkestralnom pokusu na kojem se među ostalim izvodio i jedan Vivaldijev koncert, o čemu svjedoči ovako: "Zaista se osjećalo da Tartini ima posebnu radost dirigirajući ovaj komad. Uz to se vidjelo da između glazbenika ima i jednu malu sklonost za svoga učenika Stratica, koju je odavao svojim očima i kretnjama".⁶ Bio Riccatijev spis autentičan ili apokrifan,⁷ ostaje barem indicija o poznavanju, druženju i naklonosti u odnosu učitelj-učenik. Drugi dokument, koji sugerira odnos učitelj-učenik, jesu memoari padovanskog glazbenika Antonija Bonaventure Sbertija iz 1814, gdje se navodi da je Stratico bio "znameniti učenik velikog Tartinija".⁸ Svakako se barem prvih nekoliko godina razdoblja 1745-1763, tj. od Straticove 17. do možda 22. godine života, mogu smatrati idealnim dobom za višu fazu glazbeno-instrumentalne naobrazbe u Tartinijevoj *Scuoli*. Slično je tome, na primjer, "iskrsnuo" i Jarnović 1770. u Parizu kao dvadesetogodišnjak nakon zasad nepoznatog (pretpostavlja se kod Lollija) usavršavanja na violini.

Moglo bi se, dakle, ustanoviti da je Stratico bio Tartinijev učenik u violini i kompoziciji, da su surađivali u orkestru padovanske Bazilike i da ga je Tartini u njegovim tridesetim godinama cijenio barem kao izvoditelja violinista.

2) Kompozicijsko-teorijske dodirne i razlikovne točke

Postoje upravo frapantno slične formalne crte koje karakteriziraju produkciju obaju glazbenika:

- a) oba su vrlo plodni skladatelji: Tartinijev opus obuhvaća preko 400 djela, a Straticov se kreće između 330 i 350 djela;
- b) oba skladaju pretežno iste glazbene forme i žanrove: pretežno instrumentalnu glazbu - violinske koncerte, simfonije, trio sonate, trija, dua i ostale sonate; nadalje, Tartinijev je vokalni i sakralni opus relativno skroman, a postoje indicije da je i Stratico ostavio omanji broj skladbi sličnog karaktera i opsega: naime, 1776. Giovenale Sacchi kao potencijalni izdavač zbirke psalama traži od Riccatija sud o Straticu kao skladatelju crkvene glazbe, jer je u posljednje vrijeme "čuo beskrajne pohvale o gospodinu Mihovilu Straticu",⁹
- c) obojica u zrelijoj životnoj dobi pišu glazbeno-teorijske traktate s istom tematikom (akustika, kontrapunkt, modulacije, ukrasi, kadence, disonance, itd.); jedan od njih ima čak i identičan naslov: Tartinijev iz 1754. tiskan u Padovi i Straticov, sačuvan u najmanje osam rukopisnih verzija u mletačkoj *Marciani - Trattato di Musica*. Pomnija

4 Usp. Paul Brainard, Tartini, Giuseppe, u: *Groves's Dictionary of Music and Musicians*, Macmillan, London itd. 1980, sv. 18, 586.

5 Z. Blažeković, *op. cit.*, 122.

6 *Ibid.*, 123.

7 Informaciju o mogućem falsifikatu Riccatijeva spisa *Memorie ...* saopćila je Dr. Margherita Canale u pismu Mag. Vjeri Katalinić od 29.07.1992, na čemu joj se toplo zahvaljujemo.

8 "... Michele Stratico, insigne alunò del gran Tartini...". Usp. Z. Blažeković, *op. cit.*, 124.

9 "Ultimamente mi sono state narrate infinite lodi del Sig/no/r Michele Stratico Vicario di Sanguinetto". Usp. *ibid.*, 129.

analiza zacijelo će pokazati veliku ovisnost Straticova o Tartinijevu tekstu, pa čak i prepisivanje pojedinih odlomaka.¹⁰

Glavni dio Straticova opusa - sonate, koncerti i simfonije - pisan je, prema jedinoj sveobuhvatnijoj dosadašnjoj analizi Straticova opusa, onoj Michaela Thomasa Roedera iz 1971,¹¹ prema kompozicijskim shemama Tartinijevih djela iz srednje i kasne faze (violinski koncerti) i u tipičnom sjevernotalijanskom ranoklasičnom stilu (simfonije).¹² U cjelini učenik nije nadmašio učitelja: njegov se opus estetičkom kvalitetom ne može mjeriti s Tartinijevim, no u nekim vrhunskim slučajevima (pojedini violinski koncerti u Berkeleyjskoj zbirci) čak nije moguće odlučiti se za atribuciju između Stratica i Tartinija.¹³

Pokušaju li se na temelju dosadašnjih spoznaja sažeti dobre strane Straticova skladateljstva, može se ustanoviti da on povremeno: pokazuje smisao za liričnu ljepotu melodija (npr. neki polagani stavci koncerata i gudačkih kvarteta), poznaje specifičnosti violinskog sloga i vješto vlada kompozicijskim zanatom (neke sonate).¹⁴

Slabije strane Straticovih kompozicija očituju se prije svega u njegovim simfonijama: gotovo infantilna banalnost u strukturalnim odnosima temeljnih glazbenih parametara, posebno u "provedbi" i "reprizi" prvih stavaka, te dosadnost kao negativni psihološki-primalački efekt nastao uslijed spomenute infantilnosti u izlaganju i razradbi tonskog materijala.¹⁵ Srazmjerna brojnost takvih situacija Stratica definitivno svrstava u kompozicijski rang različit od Tartinijeva.

3) Utjecaj violinsko-izvoditeljske tehnike

S obzirom na činjenicu da je Stratico bio učenikom takvog eminentnog izvoditelja i virtuozu kao što je Tartini, logično je pretpostaviti da je od učitelja uz skladateljske zasade dobio i izvoditeljsko-interpretativne impulse. Ovaj je aspekt odnosa, naravno, moguće dokumentirati samo eventualnom zabilježbom verbalnog opisa. U Straticovu slučaju čini se posjedujemo tek jedno takvo svjedočanstvo; u već spomenutim Riccatijevim uspomename na Tartinija iz 1758. stoji u svezi izvedbe Vivaldijeva koncerta ova formulacija: "Stratico je zaista među violinistima bio najbolji, iako su svi bili izvrsni... U završnom stavku koncerta *Presto vivace* imao je jedan kratki solo koji je izveo sjajno i s mnogo osjećajnosti, a Tartini ga je motrio sa zadovoljnim osmijehom".¹⁶ Tvrdnja da je bio najbolji među izvrsnima govori o općem dojmu na temelju ukupnosti kvaliteta (tehnika, intonacija, temperament, interpretacija, sigurnost, suverenost itd.). "Sjajnost" je vrlo vjerojatno opisni termin za briljantnost i virtuoзитet, oboje provjerene tartinijevske kvalitete; izraz "s mnogo osjećajnosti" lako se tumači kao opće poželjna kvaliteta postizanja emotivne ekspresivnosti, inače opširno obrađene teme i u Tartinijevim teorijskim spisima.

10 Usp. Minnie Elmer, Stratico Michele, u: *MGG*, sv. 12, šp. 1440.

11 Michael Thomas Roeder, *Sonatas, Concertos, and Symphonies of Michele Stratico*, rkp. dis., University of California, Santa Barbara, 1971, 188 + 247.

12 Usp. *ibid.*, 113, 178.

13 Usp. James L. Jackman, Stratico, Michele, u: *Grove's ...*, sv. 18, 202.

14 Usp. M.T. Roeder, *op. cit.*, 74.

15 Usp. *ibid.*, 180-183.

16 Z. Blažeković, *op. cit.*, 123-124.

Opći zaključak

Pokušamo li sažeti temeljne ideje nabačene u ovom elementarnom pregledu dosad malobrojnih pronađenih činjenica na temu "Stratico-Tartini", moguće je konstatirati sljedeće:

- Stratico je nesumljivo bio u bliskim odnosima s Tartinijem, možda i tijekom duljeg razdoblja između 1745. i 1763, tj. između 13 i 18 godina;

- ti su odnosi u najvećem dijelu razdoblja bili na tri razine - osobnoj, kompozicijskoj i izvoditeljskoj - prisni, prijateljski i bogati utjecajima tipa Tartini učitelj - Stratico učenik. Iz zasad nepoznatih razloga čini se da je oko 1763, dakle pri kraju Tartinijeva života, došlo do razlaza između njega i Stratica; o tome možda svjedoče i oštra kritika Tartinijevog *Trattata* u Straticovu djelu *Lo spirito Tartiniano* (sastavljenom nakon Tartinijeve smrti 1770)¹⁷ i Straticovo napuštanje glazbeničke i vraćanje u pravnu profesiju;

- Stratica se po intenzitetu Tartinijeva utjecaja na nj može svrstati među desetak najpoznatijih i najautentičnijih Tartinijevih učenika i sljedbenika; o tome svjedoči suvremena raspršenost njegovih djela u nizu talijanskih gradova (Padova, Mleci, Modena, Verona, Ancona, a možda i drugdje), pa čak i s onu stranu Alpa (Berlin);

- karakterizacije Jamesa L. Jackmana u najnovijem *Groveu* o Straticu kao "amateru violinistu i skladatelju" i o kvaliteti njegove glazbe kao "diletantskoj"¹⁸ čine se ipak isuviše plošnim; iako Stratico u cjelini spada u "Kleinmeistere" nije ga moguće jednodimenzionalno utrpiti među glazbene "Kleingeistere": pomni izbor iz njegova bogatog opusa sigurno će izdvojiti omanji niz kompozicija (npr. oba koncerta za dvije violine, peti gudački kvartet, itd.) koje će ga prije okarakterizirati kao malog "neotkrivenog genija" Tartinijeva kruga i tartinijevskog senzibiliteta. Onaj ili oni muzikolozi koji će krenuti s daljim istraživanjima po dosad poznatim ili novim tragovima Straticove biografije i/ili opusa bit će nesumljivo nagrađeni zanimljivim, korisnim i za glazbenu praksu aplikativnim spoznajama.

SUMMARY

Giuseppe Michiele Stratico (31. 7. 1728 - after 1782) - the composer, violinist and descendant of noble families Stratico and Castelli di Chio from Zadar, Croatia, but originating from Italian colonies in Greece - was close to Giuseppe Tartini sometime during the period 1745-1763. This relationship existed in three aspects, personal, compositional and performing ones, in a friendly way, rich in influences, and almost certainly of the master (Tartini) - pupil (Stratico) type.

Stratico may be included among the ten most authentic pupils and followers of Tartini, albeit they obviously grew apart towards the end of Tartini's life. Although a "Kleinmeister", Stratico was in no way a "Kleingeist", but more a kind of an "undiscovered genius" of the Tartini circle. He left an opus of some 330-350 compositions (violin concertos, symphonies, various chamber pieces for strings etc.), today mostly housed in Berkeley, U.S.A., and Italy (Padua, Venice, Modena, Verona, Ancona).

17 Usp. *ibid.*, 128.

18 Usp. J.L. Jackman, *op. cit.*, 202.